

تازه‌های کتاب در مورد خاورمیانه

تهیه و تنظیم: دکتر حمید احمدی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

آشنایی ندارند، همچنین شیوه نگارش
کتاب جذاب و گیراست.

سعیده لطفیان

دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران

Martin Sicker, *Reshaping Palestine:*

From Muhammad Ali to the British

Mandate 1831-1922. Westport, CT, and

London: Praeger, 1999, 169 pages.

دگر دیسی فلسطین: از محمد علی تا

قیمومیت انگلستان

موضوع اصلی این کتاب، برخلاف

عنوان آن، ارائه روایتی جنجالی از تلاشهای

صهیونیستی برای بدست آوردن جای پا در

منطقه است و نه تحلیل تحولات امپراطوری

عثمانی. نویسنده کتاب، که مشاور خصوصی

و کارمند سابق دولتی است، تحول جوامع

اشکنازیم و سفار دیم در فلسطین، ظهور

جنبش هووی زیون، ظهور صهیونیسم،

اعلامیه بالفورد و آغاز دوران قیمومیت را

مورد بررسی قرار می دهد. جمعیت عرب تنها

یک نقش حاشیه ای در تحلیل سیکر دارد،

چون به نظر او «قبل از اشغال فلسطین از

سوی انگلستان این تمایلات ناسیونالیستی،

یادداشتها:

1. Mohammed al-mass'ari

2. Raschid al-Ghannouchi

3. Islamophobia

تجلی اندکی داشتند.» (ص ۱۶۷) کتاب ممکن است برای محققان جنبش صهیونیستی قابل توجه باشد، اما کمک چندانی به درک تغییر و تحولات فلسطین برخلاف عنوان آن، ارائه نمی دهد.

Francois Massoulie, *Middle East Conflicts*, Trans, Angela Parker, New York: Interlink Book, 1999, 153 pages.

کشمکشهای خاورمیانه

نویسنده، که تحلیل گر و دیپلمات فرانسوی شاغل در جامعه اروپا است، یک بررسی نسبتاً جامع و خالی از تعصب از خطوط عمده کشمکش در خاورمیانه بعد از جنگ جهانی دوم ارائه می دهد. قبل از تحلیل این کشمکشها، نویسنده پیشینه تاریخی مساله را به گونه ای مختصر معرفی می کند. این پیشینه های تاریخی عبارتند از میراث اسلامی، امپراطوری عثمانی، استعمار، ناسیونالیسم عرب، جنبشهای اسلامی و صهیونیسم. آنگاه بر چهار خط کشمکش مجزا تمرکز می کند: دوران ناصر، و کشمکش بر سر کانال سوئز، جنگ سرد

عربی و جنگ ۱۹۶۷؛ مبارزه فلسطینی ها برای استقلال، دوران میان کمپ دیوید و جنگ خلیج فارس، همراه با ظهور بنیادگرایی اسلامی و انقلاب ایران؛ و معمای لبنان. آنچه که این کتاب را جذاب و بی همتا می سازد استفاده، از عکسها، نقشه ها، آمار و نقل و قولهای دقیقی است که تقریباً در دو صفحه به چشم می خورد. اما، ویراستاران کتاب با بجای گذاشتن غلط های متعدد در تلفظ صحیح سامی و مکانهای عربی، و استفاده از معادلهای فرانسو و تاحدی انگلیسی و ترجمه چند عبارت مستقیم از فرانسو بدون توجه به معادل انگلیسی آن، در حق نویسنده کم لطفی کرده اند.

Joshua Horesh, Jefferson, *An Iraqi Jew in the Mossad: Memoir of an Israeli Intelligence Officer* NC. and London: McFarland, 1997, 211 pages.

یک یهودی عراقی در موساد: خاطرات یک مامور اطلاعاتی اسرائیل

جوشوا هورش که در سال ۱۹۲۰ در بغداد متولد شد، در طول زندگی رنگارنگ خود، به طور پی در پی برای سرویس

Mordechai Sarig, ed, *The Political and Social Philosophy of Ze'ev Jabotinsky: Selected Writings*, Trans Shimshon Mitchell, 1999, 147 pages.

فلسفه سیاسی و اجتماعی ژابوتینسکی:

نوشته های منتخب

فلسفه ژابوتینسکی همچنان از نفوذ قابل توجهی بر صهیونیست های جناح راست برخوردار است. ارائه خلاصه هایی از دیدگاه های این صهیونیست فعال و پرکار، که محصول کارهای نوشتاری او به بیش از ۱۸ جلد زبان عبری می رسد، به خوبی به ما نشان می دهد که چرا که دیدگاه های او برای برخی از صهیونیست ها همچنان جذاب است. ژابوتینسکی (۱۹۴۰-۱۸۸۰) علاوه بر نوشتن پیرامون موضوعات اجتماعی، زبانی و اقتصادی، خطوط اصلی سیاست های اسرائیل در قبال جمعیت عربی فلسطین را مشخص کرد. او بجای حمایت از تبعید اعراب فلسطینی، خواستار استعمار سیستماتیک فلسطین شد، چون استعمار را راهی می دانست که تمامی ملت های متمدن از طریق آن به عظمت دست یافته اند. به نظر او عدالت اخلاقی صهیونیسم، اسکان یهودیان

اطلاعات انگلستان کار کرد تا به مهاجم نیروهای متفقین به سوریه و لبنان کمک کند. با گروه های زیرزمینی یهودی به منظور جمع آوری اطلاعات درباره انگلیسی ها همکاری کرد و تحت پوشش هویت عربی، در ترکیه و اتریش برای موساد سازمان اطلاعاتی اسرائیل کار می کرد. او که از اعمال سوسیالیستی حزب کارگر اسرائیل ناخشنود بود، اسرائیل را ترک کرد و هم اکنون در شهرها لندهیل در ایالت فلوریدا زندگی می کند. او دیدگاه های خود را در مورد جوامع خاورمیانه ای به طور شفاف بیان می کند: به نظر او هیچ امکانی برای دمکراتیک شدن کشورهای عربی/اسلامی وجود ندارد چون در سنت های چنگیز خان و عثمانی ها ریشه دارند. به نظر او اسرائیل نمی تواند با این کشورها، که هدف اصلی آنها نابودی اسرائیل است، همانند کشورهای غربی رفتار کند. این کتاب، ذهنیت موجود در ماموران اطلاعاتی اسرائیل را به نحوی به ما می شناساند.

در فلسطین وزیر دست قرار دادن جمعیت محلی را توجیه می کرد. به نظر او «تنها وظیفه ساکنان یهودی این است که آنها (اعراب) را وادار سازند تا کوچکترین امید خود را زدست بدهند.» تنها در آن زمان است که صلح میان اعراب و یهودیان امکان پذیر خواهد بود.

Fariba Adelhkhah, *Being Modern in Iran*, Trans. Jonathan Derrick, New York: Columbia University Press, 2000, 178 pages.

مدرن بودن در ایران

این مطالعه اوضاع بعد از انقلاب در ایران، بر تحقیقات میدانی گسترده انسانشناسانه نویسنده در سالهای دهه ۱۹۷۰ متکی است، و مطالعه آن برای علاقمندان درک تحولات سیاسی و اجتماعی در ایران در دو دهه گذشته ضروری است. فریبا عادلخواه، با استفاده از نمونه های متعدد و پدیده های اجتماعی گسترده این نظرالویه روا نویسنده فرانسوی (در کتاب شکست اسلام سیاسی، در ایران: تجربه اسلام سیاسی) را که می گوید اسلام سیاسی

قادر به اداره یک دولت مدرن نیست به چالش می طلبد. او چنین استدلال می کند که برعکس سیاست های اجتماعی جمهوری اسلامی فضاهایی عمومی خلق کرده است که در آن ایرانیان زن و مرد از تمامی دوره های سنی، فردیت خود را در جامعه ای که به طور گسترده شهری، تحصیل کرده، رقابتی، و مصرفی شده است، توصیف می کنند.

به نظر عادلخواه این فرایندها به ظهور یک «موجود اخلاقی»، یعنی یک ایرانی مدرن منجر می شود که رفتار و تفکر عمومی آن به رفتار انسانهای مدرنی شبیه است که در آثار و نظریه های یورگن هابرماس توصیف شده است. نتیجه این فرایند ایران کثرت گرایی است که جهت گیری دموکراتیک دارد. هر چند که یک جامعه دموکراتیک کامل همچون اروپای غربی، در این کشور وجود ندارد و ظهور موفق و تداوم پویای آن تحت تاثیر عوامل سیاسی نامطمئن قرار دارد.

(صص ۹۴-۳۹)، هیچ منبعی ارائه نمی‌دهد، و این در حالی است که اکثر دایرةالمعارف‌های اکادمیک این کار دست می‌زنند. نکته مهمی که باید به آن توجه کرد این است که تدوین‌کننده اثر، یعنی آوراهاام سلا، و ۱۹ نویسنده اصلی همه اسرائیلی هستند، و بسیاری از موضوعات مورد بحث انعکاس دیدگاه‌های اسرائیلی پیرامون خاورمیانه، حوادث، موضوعات، شخصیت‌ها و سیاست‌های آن است.

John L. Esposito, *The Oxford History of Islam*, Oxford and New York: Oxford University Press, 1999, 690 pages.

تاریخ اسلام اکسفورد

کتاب سودمند و گسترده‌ای است که به صورت مجموعه موضوعات مربوط به خاورمیانه و اسلام درآمده است. جان اسپوزیتو محقق مسایل اسلام و خاورمیانه و استاد دانشگاه جرج تاون، پانزده مقاله از محققان اسرائیلی، مالزیایی، و آمریکایی در رابطه با موضوعات مربوط به آنچه که فلیپ هتی «سه اسلام: دین، دولت و تمدن» خواننده بود را در این کتاب جمع‌آوری

Avraham Sela, ed, *Political Encyclopedia of the Middle East*, New York: Cassell and Continuum, 1999, 815 pages.

دایرةالمعارف سیاسی خاورمیانه

این دایرةالمعارف گسترده، بیش از ۵۰۰ عنوان مورد بحث را که از عباس (Abbas) - محمود عباس - شروع شده و به صهیونیسم (Zionism) خاتمه یابد، در بر می‌گیرد. برای تسهیل استفاده خوانندگان، تدوین‌کننده این اثر تقسیمات خاصی نظیر بخش شرح حال، یا بخش کشورها، ایدئولوژی‌ها و غیره را که باعث اتلاف وقت خواننده دریافتن موضوع مورد نظر می‌شود حذف کرده است. علاوه بر این نویسندگان هر موضوع به طور جداگانه معرفی نشده‌اند، هر چند که رویهم رفته یک فهرست بیست نفری از محققان، به عنوان نویسندگان اصل اثر در ابتدای کتاب معرفی شده است. بنابراین مشخص نیست موضوعات مربوط به مثلاً کشورها را چه کسی نوشته است. از ویژگی‌های دیگر این دایرةالمعارف آن است که برای موضوعات مهم و طولانی نظیر کشمکش اعراب - اسرائیل

Lokman I. Meho and Mona A. Nsouli, *Libraries and Information in the Arab World: An Annotated Bibliography*, Westport, CT, and London: Greenwood Press, 1999, 287 pages.

کتابخانه‌ها و اطلاعات در جهان عرب

این کتاب مجموعه بیش از ۱۰۰۰ کتاب و مقاله پیرامون کتابداری و علم اطلاعات در جهان عرب است که فاصله سالهای ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۸ را می‌پوشاند. نویسندگان آثار مذکور را به ترتیب حروف الفبا برحسب هر کشور تنظیم کرده و در هر کشور نیز فصلهای جداگانه‌ای به موضوعات فرعی نظیر کتابخانه‌های دانشگاهی، آرشیوها، منابع اطلاعات و خدمات سی‌دی‌رام، آموزش کتابخانه‌ای، نشریات ادواری، و بسیاری موضوعات دیگر اختصاص یافته است. مقدمه مونا نسولی، یکی از نویسندگان، بررسی کوتاه و جامعی از توسعه کتابخانه‌ها در جهان عرب از ظهور اسلام تا عصر حاضر ارائه می‌دهد. اغلب عنوان‌ها به زبان عربی، انگلیسی و فرانسوی هستند و تعداد منابع به دانمارکی، فنلاندی، آلمانی، ایتالیایی و سوئدی نیز ذکر شده‌اند. این

کرده است. تاریخ سیاسی امپراطوری اولیه اسلامی تا قرن سیزدهم؛ حقوق اسلامی؛ علم؛ فلسفه؛ هنر و فرهنگ؛ اسلام و مسیحیت؛ سلسله‌های اسلامی در جنوب و جنوب شرقی آسیا و آفریقا از جمله موضوعات ارائه شده هستند. چندین فصل نیز به جهان مدرن اسلامی و مسلمانان در غرب اختصاص دارد.

نویسندگان این کتاب از جمله برجسته‌ترین محققان این عرصه‌ها هستند و از میان آنها می‌توان به فرد دونر، مجید فخری، یوون یزیک حداد، ایرالاپیدوس، و جان ول اشاره کرد. کتاب همچنین عکس‌ها و نقشه‌ها و تصاویر زیبایی را در خود جای داده است و برخی نیز رنگی هستند. تاریخ‌نگاری مفید، نقشه‌ها و کتابنامه این اثر، آنرا به منبع بسیار مفیدی برای محققان مسایل خاورمیانه و اسلام تبدیل کرده است.

کشورها و اقتصاد جهانی ایفا کنند
 بررسی می کند. نویسندگان نشان می دهند
 که چگونه نفت و اسلام بر محیط های
 اقتصادی و بازرگانی این کشورها تاثیر
 می گذارند. کتاب دارای چهار بخش اصلی
 است که فصل اول آن یک پیشینه اطلاعاتی
 از موضوع ارائه می دهد. بخش دوم به بررسی
 اقتصادهای هر کشور می پردازد و نشان
 می دهد که چگونه این اقتصادها می توانند با
 نظام اقتصادی جهانی پیوند پیدا کنند (و در
 این جا به نقش شرکت های عمده بین المللی
 حسابداری توجه ویژه ای معطوف
 شده است). این بخش به طور مفصل
 متغیرهای حقوقی و نهادی را که بازرگانی در
 چهارچوب آن صورت می گیرد به بحث
 می گذارد. بخش سوم نیز چشم اندازهای
 رشد و تحول اقتصادی در منطقه را
 بررسی می کند.

کتاب، می تواند برای محققان مطالعات
 منطقه عربی بسیار مهم و سودمند باشد.
 چنانچه نویسندگان و ناشر بتوانند تمامی
 محتوی کتاب را به صورت سی دی رام در
 آورده و در اینترنت ارائه دهند و به
 خوانندگان اجازه دهند در سراسر آن کنکاش
 کرده و همزمان اطلاعات موجود را با چاپ گر
 در اختیار بگیرند، کار بسیار مفیدی ارائه
 خواهند داد.

David I. Mckee, Don E. Garner, and
 Yosra Abu Amara Mckee, *Accounting
 Services, the Islamic Middle East and
 the Global Economy*, London, and
 Westport. CT: Quorum Book, 1999,
 166 pages.

خدمات حسابداری خاورمیانه اسلامی و اقتصاد جهانی

این کتاب نقشی را که شرکت های
 عمده بین المللی حسابداری می توانند در
 تسهیل عملیات بازرگانی و اقتصادی در
 چندین کشور خاورمیانه ای (نظیر مصر،
 عربستان سعودی، ترکیه، بحرین، قطر،
 امارات عربی متحده و عمان) و بین این

Kamal Abdel-Malek and David C. Jacobson, ed, *Israeli and Palestinian Identities in History and Literature*. New York: St. Martin's Press, 1999, 205 pages.

هویت‌های اسرائیلی و فلسطینی در تاریخ و ادبیات

نویسندگان و محققان بسیاری از عرصه‌های مطالعاتی ادبیات، تاریخ، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی به گردهم آمده‌اند تا دیدگاه‌های جدید را در رابطه با کشمکش اعراب و اسرائیل ارائه دهند. هدف نویسندگان مذکور این است تا چگونگی تأثیر حوادث منطقه از دهه ۱۹۴۰ به بعد را بر مفاهیم اسرائیلی و فلسطینی هویت بررسی کنند. مقالات به دو بخش اساسی تقسیم شده است: بخش نخست شکل‌گیری هویت‌های اسرائیلی و فلسطینی را از ۱۹۴۸ بررسی می‌کند. بخش دوم شامل مقالاتی است که به بررسی هویت‌های اسرائیلی و فلسطینی در ادبیات موجود می‌پردازد. برای این منظور، نویسندگان مقالات منابع بسیار متنوعی را که شامل اسناد تاریخی، نظرسنجی‌های افکار

عمومی، فیلم، داستانهای تخیلی و شعر می‌شود، درهم می‌آمیزند. در پایان کتاب دست‌آورد‌های میزگردی که پیرامون هویت‌های فلسطینی و اسرائیلی برگزار شده بود، بررسی شده است.

کتابهای عربی

د. عبدالاله بلقزیر، المقاومة و تحریر جنوب لبنان، حزب الله من الحوزة العلمية الى الجبهة، بیروت، مرکز دراسات الوحدة العربیة، ۲۰۰۰، صص ۶۴.

مقاومت و آزادی جنوب لبنان: حزب الله از حوزه علمیه تا جبهه جنگ

نویسنده قصد دارد تا نقش سیاسی و مبارزاتی و توده‌ای حزب الله را طی ده سال اخیر مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. کتاب شامل دو فصل عمده است. در فصل نخست مسأله جنوب و آزادی آن از زمان حضور اسرائیل در این ناحیه، و تشکیل ارتش جنوب لبنان به بحث گذاشته می‌شود. نویسنده که استاد فلسفه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ملک حسن دوم در مراکش است، و کتابهای متعددی پیرامون مسأله عربی-اسرائیلی منتشر کرده است، فصل دوم کتاب خود را به بحث پیرامون،

ایدئولوژی، سیاست و تشکیلات سازمانی حزب الله اختصاص داده است. در این فصل اندیشه های ایدئولوژیک و سیاسی حزب الله تحت عنوان حزب الله از ولایت فقیه تا پارلمان بررسی شده است.

مسأله، یعنی عنوان نمایندگان پارلمان و اعضا حزب در مغرب عربی، لبنان و یمن تجزیه و تحلیل می کند. بخش چهارم به بررسی نظرات و زندگی برخی از زنان شاغل در امور سیاسی می پردازد.

* * *

* * *

علی خلیفه الکواری [و آخرون]، المساله الديمقراطيه في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، ۲۰۰۰، صص ۳۳۱.

حسین ابورمان (محرر)، المرأة العربية و المشار که السياسيه، عمان: مركز الأردن الجديد للدراسات، ۲۰۰۰، صص ۳۹۶.

مسأله دموکراسی در میهن عربی

زن عرب و مشارکت سیاسی

کتاب در واقع مجموعه مقالات مربوط به مفهوم دموکراسی از بعد نظری و تطبیق آن با کشورهای عربی است، که به صورت سلسله مقالات در نشریه المستقبل العربی، منتشر شده بود. بدین ترتیب کتاب به سه بخش اساسی تقسیم می شود. بخش اول به بررسی مفهوم دموکراسی اختصاص دارد و در سه فصل جداگانه مفهوم فوق را به همراه تطبیق مفهوم دموکراسی لیبرال و بحران دموکراسی در جهان عرب مورد بررسی قرار می دهد. بخش دوم به تحول و توسعه دموکراسی در جهان عرب اختصاص دارد در

کتاب در واقع مجموعه مقالات کنفرانسی است که در اواسط ۱۹۹۷ در باره بررسی عوامل موثر بر گسترش مشارکت زن عرب برگزار شد. کتاب شامل چهار بخش است. در بخش نخست مسأله «زن و مشارکت سیاسی» مورد بحث قرار گرفته است. بخش دوم به «واقعیت مشارکت سیاسی برای زن عرب» اختصاص دارد، و موضوع را با توجه به تحولات مصر، فلسطین و تونس و اردن مورد بررسی قرار می دهد. بخش سوم به «زن عربی: انتخابات پارلمانی و احزاب سیاسی» می پردازد و مشارکت زنان را در پرتو این

هفت فصل جداگانه به بررسی تکوین و آینده برای مصر می پردازد.

* * *

المنظمة العربية لحقوق الانسان، حقوق الانسان في الوطن العربي: تقرير المنظمة العربية لحقوق الانسان عن حالة حقوق الانسان في الوطن العربي. القاهرة:

المنظمة، ٢٠٠٠ ص ٢٤٨.

حقوق بشر در میهن عربی: گزارش

سازمان عربی و حقوق بشر پیرامون وضع

حقوق بشر در جهان عرب

این گزارش جدید سازمان عربی

حقوق بشر پیرامون وضع حقوق بشر در

کشورهای عرب در سال ۱۹۹۹ منتشر شد.

گزارش ابتدا تحولات جدیدی را که در زمینه

قانونی و در رابطه با حقوق اساسی بشر (حق

زندگی، حق آزادی و امنیت شخصی، و حق

محاكمة عادلانه و رفتار عادلانه با زندانیان)

رخ داده است مورد بحث قرار می دهد.

آزادیهای عمومی (نظیر آزادی عقیده و فکر، و

آزادی فعالیت و حق مشارکت سیاسی) نیز در

کتاب به بحث گذاشته شده اند. چون مساله

عراق و مساله فلسطین مراحل حساس خود

را طی می کند بخش خاصی به عراق و مردم

تکامل توسعه سیاسی، سلطه سیاسی، و

رابطه دولت با جامعه مدنی می پردازد. بخش

سوم به بحث آینده می پردازد و آینده

دمکراسی در جهان عرب و احتمالات خاص

مربوط به آن را بررسی می کند.

* * *

محمود عبدالفضیل، مصر و ریح العولمة. القاهرة،

دارالاهلال، ۱۹۹۹ ص ۲۶۴.

مصر و بادهای جهانی شدن

نویسنده کتاب معتقد است که این اثر

نوعی گفتگو با آینده است و آینده مصر را در

جهان آینده با توجه به امواج جهانی شدن،

مورد بحث قرار می دهد. کتاب به چهار بخش

تقسیم شده است. بخش اول به مساله انتقال

مصر از قانون بحران به قانون جنبش

اختصاص دارد. بخش دوم به پدیده جهانی

شدن و بحران ناشی از آن می پردازد. در

بخش سوم تحولات جدید در قواعد

قدرت های اقتصادی جهانی را مورد تجزیه و

تحلیل قرار می دهد. و سرانجام بخش چهارم

به طور ویژه بر جهانی شدن و چالش های